

Sebastian Stępień

Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu

RYNEK WIEPRZOWINY NA ŚWIECIE W WARUNKACH GLOBALIZACJI

PORK MARKET IN THE WORLD UNDER CONDITIONS OF GLOBALIZATION

Słowa kluczowe: rynek żywca wieprzowego, skala światowa, globalizacja, konkurencyjność, produkcja, wymiana handlowa

Key words: pig market, world scale, globalization, competitiveness, production, trade

Synopsis. W artykule opisano procesy globalizacji w sektorze rolnym oraz wskazano makroekonomiczne uwarunkowania rozwoju agrobiznesu. Na tym tle zaprezentowano koniunkturę na rynku mięsa wieprzowego oraz dokonano próby projekcji dla wybranych wskaźników charakteryzujących ten rynek. W publikacji wykorzystano polsko- i anglojęzyczną literaturę przedmiotu, w tym opracowania OECD, FAO i Departamentu Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (USDA).

Wstęp

W kolejnych latach rozwój rolnictwa w skali światowej determinowany będzie czynnikami o charakterze globalnym. Wraz z transferem technologii i kapitału produkcja rolna w coraz większym stopniu lokowana będzie w regionach o najniższych kosztach produkcji, głównie w krajach rozwijających się. Jednocześnie nastąpi wzrost koncentracji i uprzemysłowienia sektora rolnego, jako wyraz dążenia do maksymalizacji efektywności. Wyzwaniem dla producentów rolnych będzie wyższy popyt na żywność, stymulowany rosnącą liczbą ludności oraz wysokie koszty produkcji, jako rezultat drożących paliw i energii, wzrostu zainteresowania biopaliwami oraz ryzyka pogodowego.

Celem artykułu było wskazanie uwarunkowań rozwoju rynku wieprzowiny w skali globalnej. Przedstawiono przesłanki i skutki procesów globalizacji w sektorze rolnym, a na tym tle zaprezentowano obecny stan i perspektywy rozwoju dla mięsa wieprzowego. Praca ma charakter przeglądowy, z elementami wnioskowania dedukcyjnego. Wykorzystano w niej polsko i anglojęzyczną literaturę przedmiotu. Źródłem prognoz są opracowania OECD, FAO i Departamentu Rolnictwa Stanów Zjednoczonych (USDA).

Globalizacja w sektorze rolnym

Globalizacja i internalizacja gospodarki światowej nie jest czymś nowym dla rolnictwa. Wraz z rozwojem handlu światowego¹ dochody przemysłu rolno-spożywczego w coraz większym stopniu zależą od sukcesów w sprzedaży surowców na rynkach międzynarodowych. Powstanie organizacji wspólnotowych takich, jak: Unia Europejska, NAFTA, ASEAN, MERCOSUR i innych oraz stworzenie porozumienia w ramach WTO, zdynamizowało proces globalizacji, kładąc nacisk na szeroki dostęp do rynków zagranicznych. Poza zwiększoną skalą eksportu surowców rolnych, otwarcie się gospodarki w wymiarze globalnym stworzyło możliwości transferu kapitału i dostępu do nowych technologii i badań. O ile w przeszłości działalność badawczo-rozwojowa sektora agrobiznesu skupiona była przede wszystkim w krajach Zachodniej Europy i Stanach Zjednoczonych to obecnie, wskutek przepływu wiedzy i postępu technicznego, szybki wzrost odnotowują kraje azjatyckie, Ameryki Południowej i Wschodniej Europy. Konsekwencją w długim okresie jest zmniejszanie się luki rozwojowej pomiędzy tymi regionami [Boehlje 2009].

Obszary, które tradycyjnie dominowały w handlu zagranicznym produktami żywnościowymi tracą dziś swoją przewagę, wynikającą z wyższej efektywności produkcji i zmuszone są szukać nowych źródeł konkurencyjności. Taka sytuacja jest również efektem rozprzestrzeniania się korporacji transnarodowych, które lokują kapitał tam, gdzie osiągnąć zyski są najwyższe, tj. głównie w krajach rozwijających się.

¹ W latach 1990-2000 wartość światowego handlu produktami rolnymi zwiększyła się z 415 do 552 mld dolarów, tj. o 1/3. W kolejnych ośmiu latach odnotowano 2,5-krotny wzrost wymiany handlowej – w 2008 roku eksport rolny wyniósł 1342 mld dolarów [Kowalczyk 2009].

Oznacza to m.in. wydłużenie drogi, jaką pokonuje żywność od „pola do stołu”, co stwarza pokusy do uzyskania dodatkowych dochodów mniejszym kosztem, poprzez wprowadzanie do obrotu żywności gorszej jakości, tym bardziej, że długie kanały dystrybucji utrudniają śledzenie i monitorowanie łańcucha żywnościowego. Produkcja odbywa się zatem w regionach, które gwarantują niższe koszty pracy i zużycia materiału, lecz często w regionach, gdzie czynnikiem lokalizacji upraw i chowu zwierząt są minimalne wymogi środowiskowe i co do stosowanych technologii [Kowalczyk 2010].

Globalizacja powoduje zatem, że rynek ze zdwojoną siłą przebiega w kierunku efektywności mikroekonomicznej (dzisiaj korporacyjnej), a bazując na relacjach efektywnościowych rodzi nowe wyzwania, ponieważ efekty zewnętrzne, głównie społeczne i środowiskowe, przenoszone są na poziom globalny [Zegar 2010]. Występuje więc potrzeba dostosowań do mechanizmów globalizacji, a jednocześnie stworzenia instrumentów koordynacji na poziomie ponadnarodowym. Taką próbę podejmuje od wielu lat Unia Europejska, tworząc instrumenty wspólnej polityki rolnej. Brak koordynacji tej polityki mógłby doprowadzić do scenariusza, w którym kraje konkurowałyby wyłącznie za pośrednictwem cen światowych i efektywności mikroekonomicznej, przy założeniu globalnej standaryzacji jakości i konsumpcji. Zatem żywność byłaby produkowana przez duże korporacje tam, gdzie jest najtaniej [Czyżewski, Stepien 2011]. Małe gospodarstwa rolne w tych warunkach stoją na przegranej pozycji. Postęp technologii, w połączeniu z ciągłą kontrolą kosztów i poprawą jakości, stwarza bodźce do dalszego uprzemysłowienia rolnictwa. Konkludując, rozwój rolnictwa na świecie w najbliższych latach zdeterminowany będzie procesami globalizacji, które wyrażają się w:

- przepływie technologii i kapitału w kierunku krajów rozwijających się,
- dążeniu do maksymalizacji zysków, przede wszystkim korporacji transnarodowych,
- koncentracji produkcji i standaryzacji surowców.

Do czynników, które oddziaływać będą na sektor agrobiznesu w skali światowej zaliczyć należy ponadto wzrost kosztów produkcji, wynikający z podwyżek cen paliw, nawozów, środków ochrony roślin. Przewiduje się także dalszy wzrost populacji ludności, który stymulować będzie popyt na żywność i prowadzić do wzrostu jej cen. Istotną rolę w procesie wzrostu cen odegra spekulacja – żywność staje się alternatywą dla inwestycji w papiery wartościowe i inne aktywa – oraz ryzyko związane ze zmianami klimatycznymi – częste klęski suszy i powodzie destabilizują rynek. Wyzwaniem dla producentów rolnych będą także rosnące wymagania klientów co do jakości produktów żywnościowych i przestrzegania kryteriów środowiskowych. Wysokie standardy produkcji (np. w krajach UE) prowadzą jednak do zwiększenia kosztów i zmuszają do poszukiwania pozacenowych przewag komparatywnych.

Makroekonomiczne uwarunkowania popytu na żywność w skali globalnej

Rynek rolny w ostatnich latach doświadczył gwałtownych zmian, związanych z rekordowo wysokimi cenami żywności i kosztami produkcji, a światowa recesja gospodarcza spowodowała zakłócenia w sektorze agrobiznesu, doprowadzając do spadku popytu globalnego oraz międzynarodowego handlu artykułami rolnymi (o ok. 20%) w krótkim okresie, przy tym impuls bardziej dotyczył surowców roślinnych niż mięsnych [Stepien 2010]. Ekonomiczna odbudowa gospodarki światowej rozpoczęła się pod koniec 2009 roku, z podziałem na kraje OECD o niższej stopie wzrostu PKB, często z trudnościami fiskalnymi i duże kraje rozwijające się o relatywnie wysokim tempie wzrostu, które „pchają” do przodu resztę świata. Wraz z tym w kolejnych latach zwiększy się popyt na żywność, chociaż tempo wzrostu pozostanie niższe aniżeli w okresie sprzed kryzysu. Wyższa konsumpcja dotyczyć będzie szczególnie produktów mięsnych, a wśród nich gatunków tańszych takich, jak: wieprzowina i drób. Głównym źródłem zwiększonego popytu, podobnie jak w poprzednich latach, pozostaną kraje mniej zamożne, w których siłą napędową będą: rosnący dochód narodowy *per capita*, urbanizacja i przyrost liczby mieszkańców, prawie dwukrotnie wyższy niż w krajach wysoko rozwiniętych. Zmieni się także struktura spożycia żywności w kierunku artykułów mięsnych i wysoko przetworzonych, co będzie powodowało wzrost zainteresowania chowem zwierząt [OECD-FAO 2010].

Rosnące spożycie produktów żywnościowych stwarza możliwości ekspansji rolnictwa, tym bardziej, że przewiduje się dalszy wzrost cen większości surowców rolnych. Z związku z wysokimi cenami ropy naftowej i gazu, najbardziej zdrożają rośliny wykorzystywane do produkcji biopaliw – rzepak i zboża. Z drugiej strony, w produkcji zwierzęcej wysokie koszty działalności związanej z produkcją pasz, a przede wszystkim paliw, nawozów i środków ochrony roślin, będą hamować rozwój tych gałęzi w regionach o wysokim zużyciu energii. W przypadku żywcia wieprzowego nie przewiduje się wzrostu cen realnych, z uwagi na rosnącą podaż mięsa z Brazylii i Chin. Narastać będzie także konkurencja w handlu międzynarodowym, głównie ze strony państw Ameryki Południowej, które w ostatnich latach miały przewagę

Tabela 1. Prognoza wskaźników makroekonomicznych i popytu na główne produkty żywnościowe dla gospodarki światowej dla lat 2011-2019*Table 1. Forecast of macroeconomic indicators and demand for main food products for the world economy for the years 2011-2019*

Wybrane wskaźniki [%]/ Selected indicators [%]	Średnia roczna wartość wskaźnika/Average annual level of indicator		
	świat ogółem/ world total	kraje OECD/ OECD countries	kraje poza OECD/ non-OECD countries
Tempo wzrostu PKB/GDP growth	~ 4-5	2-2,5	3-7,8
Przyrost ludności /Population growth	1,2	0,6	1,4
Zmiana cen – deflator PNB/Prices change – Deflator	~4-5	1,7-2,1	4-6,1
Wzrost popytu:/Demand growth:			
- pszenica/wheat	1,2	1,0	1,3
- mięso wieprzowe/pork meat	1,8	0,7	2,3
- mięso wołowe/beef meat	1,5	0,6	2,1
- mięso drobiowe/poultry meat	2,4	1,6	2,8

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD i FAO

Source: own calculations based on data from OECD and FAO

cenową w eksporcie². W tym kontekście szczególnie trudna wydaje się sytuacja europejskich producentów rolnych, ponieważ unijne przepisy nakładają na rolników obowiązek spełniania restrykcyjnych wymogów. Pomimo to, kraje wysoko rozwinięte powinny utrzymać dominującą pozycję w eksporcie, m.in. w następujących gałęziach: żywiec wieprzowy (80%), masło (80%), mleko w proszku (74%), sery (63%), pszenica (52%). Kraje rozwijające się wysoki udział zapewnią sobie w przypadku: olejów roślinnych (91%), cukru (90%), ryżu (88%), drobiu (63%) i wołowiny (57%) [OECD-FAO 2010].

Stan i perspektywy rozwoju sektora żywca wieprzowego

Do 2008 roku czynnikami kształtującymi koniunkturę na rynku żywca wieprzowego był wzrost popytu na mięso w skali globalnej. W latach 2008-2009 wzrost popytu na mięso wieprzowe był ograniczony wskutek kryzysu gospodarczego. Tendencja wzrostowa produkcji trzody chlewnej dotyczyła głównie tych regionów świata, które miały przewagę w zakresie kosztów wytwarzania i/lub cen w handlu zagranicznym. Były to głównie kraje rozwijające się, takie jak: Chiny (wzrost o 28% w okresie 2000-2010), Brazylia (21%), Rosja (43%)³. W krajach unijnych podaż trzody chlewnej w latach 2000-2010 ustabilizowała się na poziomie ok. 260 mln szt. rocznie (wliczając nowe kraje członkowskie), oscylując w kolejnych latach wokół tej liczby pod wpływem zmian opłacalności chowu. Zwiększona podaż (tzw. górką świńska) miała miejsce w latach 2002 i 2007, natomiast największy spadek stada odnotowano w 2004 roku. Od końca 2007 r. produkcja ponownie zaczęła spadać, co było rezultatem rosnących cen pasz i spadających cen skupu żywca. W rezultacie, w latach 2008-2009 nastąpiła redukcja liczby ubitych zwierząt o kolejne kilka procent do poziomu ok. 260 mln szt. [Stępień 2009]. Dopiero pod koniec tego okresu odnotowano stopniową odbudowę stada, wskutek wzrostu cen żywca (wywołanego spadkiem podaży surowca) i poprawy opłacalności chowu [Flach 2010]. W Stanach Zjednoczonych w okresie 2000-2010 wzrost produkcji trzody chlewnej kształtował się na poziomie 20%.

W 2010 roku produkcja mięsa wieprzowego w skali globalnej przekroczyła nieznacznie 100 mln ton [Małkowski i in. 2010]. Zdecydowanie największy udział w podaży miały Chiny, które dostarczyły ponad 47% surowca. Kolejne miejsca zajmowały: Unia Europejska (20,5%), Stany Zjednoczone (9,3%), Brazylia (ponad 3%) i Rosja (ponad 2%). Jeśli chodzi o eksport, na pierwszej pozycji znalazły się Stany Zjednoczone z 35% udziałem w handlu zagranicznym, Unia Europejska zanotowała wynik na poziomie 23%⁴, a Kanada – 21%.

² W ostatnich miesiącach 2010 r. i pierwszych 2011 r. ceny mięsa wieprzowego w krajach UE były niższe niż ceny w Brazylii, w wyniku czego wzrósł eksport Unii na rynki trzecie (o 15% w 2010 r. w porównaniu z 2009 r.). Niskie ceny spowodowały jednak ostrą reakcję producentów żywca w Europie, którzy wymusili na Komisji Europejskiej wprowadzenie dopłat do przechowania, w wyniku czego ceny wzrosły. Argumentuje się, że tak niskie ceny trzody chlewnej, jak na przełomie lat 2010/2011 nie są możliwe do utrzymania w dłuższym okresie, gdyż nie pokrywają kosztów chowu, a te są wyższe w warunkach europejskich, ze względu na koszty ochrony środowiska, dobrostanu zwierząt, bezpieczeństwa żywności i ograniczenia w stosowaniu stymulatorów wzrostu [Blicharski 2011].

³ Ogółem, w okresie 2000-2010 wzrost produkcji mięsa wieprzowego na świecie wyniósł 21,4%, w tym w krajach rozwiniętych był na poziomie 9,4%, a w krajach rozwijających się przekroczył 30%, OECD-FAO [www.stats.oecd.org].

⁴ Mimo ostrej konkurencji ze strony USA, Kanady i Brazylii, UE w 2010 roku umocniła swoją pozycję eksportową. Sprzedaż na rynki zagraniczne zwiększyła się w tym roku o ok. 15% w stosunku do roku 2009. Głównymi odbiorcami surowca były Rosja, Hongkong, Japonia, Chiny i Korea Południowa [www.thepigsite.com].

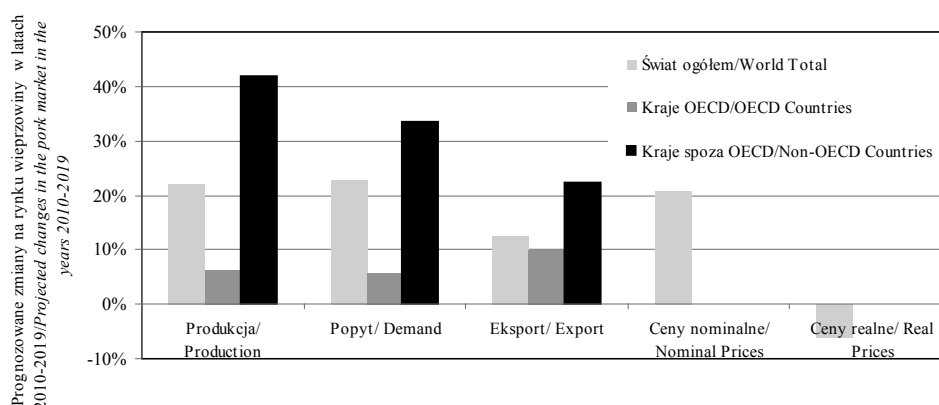
Tabela 2. Produkcja, spożycie i eksport na rynku mięsa wieprzowego w 2010 r.

Table 2. Production, consumption and export in the pork market in 2010

Wyszczególnienie/ Specification	Świat ogółem/ World Total	Kraje OECD/ OECD countries	Kraje spoza OECD/ Non-OECD countries
Produkcja [tys. t]/Production [thous. t]	102 544	39 315	63 229
Spożycie ogółem [tys. t]/Total demand [thous. t]	102 455	37 394	65 061
Spożycie per capita [kg/os.]/Per capita demand [kg/per.]	17,1	23,3	9,2
Eksport [tys. t]/Export [thous. t]	5 844	4 637	1 207

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych OECD i FAO 2010

Source: own calculations based on data OECD and FAO 2010



Rysunek 1. Prognoza produkcji, spożycia i eksportu na rynku wieprzowiny dla lat 2010-2019

Figure 1. Forecast of production, consumption and export in the pork market for the years 2010-2019

Źródło: jak w tab. 1

Source: see tab. 1

W ostatnim dziesięcioleciu swój udział w światowym rynku podwoiła Brazylia. Obecnie eksport tego kraju przekracza 10% całkowitej sprzedaży. Największymi importerami wieprzowiny w ostatnich latach były 3 państwa: Japonia, Rosja i Meksyk. Ogólnie, handel zagraniczny mięsem wieprzowym stanowi niecałe 6% produkcji, ale od połowy lat 90. XX w. zwiększył się o ok. 3%.

W latach 2010-2019 prognozuje się ponad 20% wzrost podaży mięsa wieprzowego. Motorem wzrostu będą przede wszystkim kraje rozwijające się (w tym: Chiny, Brazylia, Rosja, Ukraina), w których osiągnięty ma być wynik na poziomie 42%. Wyższa produkcja będzie wynikiem zwiększonej liczby ludności, wzrostu zamożności i zmiany struktury konsumpcji. Niższe koszty produkcji i liberalizacja wymiany handlowej stwarzać będą ponadto impuls do inwestowania kapitału w tych regionach. Z grupy państw rozwiniętych najwyższy przyrost odnotują Stany Zjednoczone (13,5%). W Unii Europejskiej podaż będzie stabilna, podobnie jak spożycie [FAPRI Staff Report 2010]. Według szacunków zmieni się natomiast struktura geograficzna handlu światowego. UE zmniejszy swój udział w wymianie zagranicznej, ponieważ restrykcyjne wymogi dotyczące dobrostanu zwierząt i środowiska naturalnego ograniczają konkurencyjność unijnych producentów, a sam sektor jest w niskim stopniu wspierany w ramach wspólnej polityki rolnej (na co wpływ mają m.in. likwidacja interwencyjnego skupu żywca, ograniczony zakres dopłat do prywatnego przechowywania, redukcja subsydiów eksportowych). Unia Europejska straci przede wszystkim rynki wrażliwe na cenę towaru, tj. biedniejsze kraje rozwijające się, gdzie napłyne tańszy towar z Ameryki Południowej. Natomiast walka toczyć będzie się o rynki krajów rozwiniętych (Japonia, Korea Południowa, Tajwan, Stany Zjednoczone) oraz wewnątrz UE, w której bardziej ceni się standardy bezpieczeństwa żywności i jakość surowca [European Commission 2008]. Korzystnym rozwiązaniem może okazać się wprowadzenie na terenie Wspólnoty obowiązku etykietowania mięsa, które trafia do sprzedaży w krajach UE⁵. Na etykiecie znaleźć musi się informacja o kraju pochodzenia, co może mieć dla konsumenta znaczenie przy decyzji o zakupie produktu. Z drugiej strony, na pierwszej pozycji umocnią się Stany Zjednoczone, wyższy udział osiągnie także Brazylia, w której nastąpi poprawa infrastruktury produkcyjnej i zwiększy się produktywność chowu.

⁵ Przemysł mięsny musi zacząć stosować ten przepis w ciągu trzech lat od zatwierdzenia przez Parlament Europejski, tj. od 2014 r. Dla firm zatrudniających do 10 osób zastosowany zostanie okres przejściowy.

Analizując sytuację w zakresie cen, dla większości surowców rolnych przewiduje się ich dynamiczny wzrost w okresie 2010-2019. W przeciwieństwie do tego, ceny żywca wieprzowego w ujęciu realnym spadną w obecnej dekadzie nieco ponad 5% (choć w ujęciu nominalnym nastąpi ich wzrost o ok. 20%), pomimo zwiększonego zapotrzebowania na produkt. Powodem tej sytuacji będzie dynamiczny wzrost podaży tego gatunku mięsa w krajach Ameryki Południowej, Chinach i Rosji. Ten ostatni kraj, poprzez politykę nastawioną na wzrost samowystarczalności, wywrze wpływ na światowy bilans handlowy – Rosja do tej pory była jednym z największych importerów wieprzowiny.

Podsumowanie

Globalizacja gospodarki światowej i związane z nią procesy liberalizacji handlu, przepływu kapitału i technologii wywołują określone skutki dla rozwoju sektora rolnego. Następuje wzrost koncentracji i uprzemysłowienia produkcji rolnej, a w ślad za tym standaryzacji towarów, a najważniejszym kryterium przy podejmowaniu decyzji gospodarczych staje się maksymalizacja efektywności ekonomicznej. Prowadzi to do określonych negatywnych skutków w sferze społecznej i środowiskowej. Czynniki o charakterze globalnym są także rosnące koszty produkcji, wzrost liczby ludności i zamożności państw rozwijających się, ryzyko związane ze zmianami klimatycznymi oraz spekulacja na rynku żywności.

W świetle powyższego, sektor mięsa wieprzowego w kolejnych latach podlegać będzie uwarunkowaniom globalnym, związanym ze wzrostem popytu na wieprzowinę, rozwojem wymiany światowej i zwiększeniem kosztów działalności (wyższe ceny pasz, energii, nawozów, usług). Narasta konkurencja w handlu międzynarodowym, głównie ze strony krajów Ameryki Południowej i Północnej, które mają przewagę cenową w eksporcie. Sytuacja europejskich producentów żywca wieprzowego staje się coraz trudniejsza, tym bardziej, że unijne przepisy nakładają na rolników obowiązek spełniania restrykcyjnych wymogów. Z tego punktu widzenia oczekiwać można, że w wyniku globalizacji grupę „wygranych” tworzyć będą takie kraje, jak Brazylia, Stany Zjednoczone, Chiny i Rosja. Unia Europejska stawić musi czoła światowej konkurencji. Aby utrzymać wysoką pozycję europejskiego sektora wieprzowiny potrzebne są jednak zdecydowane działania Wspólnoty i poszczególnych państw, służące poprawie konkurencyjności na arenie międzynarodowej.

Literatura

- Blicharski T.** 2011: Co będzie z rynkiem trzody? *Top Agrar Polska*, 3.
- Boehlje M.** 2009: *Globalization and Agriculture: New Realities*. Center for Food and Agricultural Business, Purdue University, West Lafayette.
- Czyżewski A., Stępień S.** 2011: Wspólna polityka rolna UE a interesy polskiego rolnictwa. *Ekonomista*, 1.
- European Commission 2008: *Prospects for agricultural markets and income in the European Union 2007-2014*. European Commission (DGA), Brussels.
- FAPRI Staff Report 2010: *FAPRI 2010. U.S. and World Agricultural Outlook*. Iowa State University, University of Missouri-Columbia, Ames-Iowa, 332-333.
- Flach B.** 2010: UE-27 Livestock and Products Annual. *Annual Report*. USDA Foreign Agricultural Service, GAIN Report, NL0023.
- Kowalczyk S.** 2010: Bezpieczeństwo żywności, moda czy konieczność? *Biuletyn Informacyjny ARR*, 9-10, 107-108.
- Kowalczyk S.** 2009: Globalizacja, agrobiznes i produkcja żywności. [W:] *Bezpieczeństwo żywności w erze globalizacji* (red. S. Kowalczyk). Wyd. SGH, Warszawa, 47.
- Malkowski J., Rycombel D., Zawadzka D.** 2010: Aktualny i przewidywany stan rynku wieprzowiny. *Rynek Mięsa – stan i perspektywy*, 39, 4.
- OECD/FAO 2010: *OECD-FAO Agricultural Outlook*. [www.agri-outlook.org], 05.04.2011.
- Stępień S.** 2009: Tendencje na światowym i unijnym rynku trzody chlewnej; Makroekonomiczne konsekwencje dla polskich producentów. [W:] *Makroekonomiczne uwarunkowania rozwoju gospodarki żywnościowej* (red. A. Borowska, A. Daniłowska). SGGW, Warszawa, 132-135.
- Stępień S.** 2010: Perspektywy rozwoju rynku żywca wieprzowego w skali światowej. *Rocz. Nauk. SERiA*, t. XII, z. 4, 319.
- Zegar J.S.** 2010: Ekonomia wobec kwestii agrarnej. *Ekonomista*, 6.

Summary

The paper describes the processes of globalization in the agricultural sector, and the macroeconomic determinants of the development of agribusiness. Among them are: technology and capital transfer, increase in the concentration and industrialization of the agricultural sector, growing demand for food and high production costs. In this context the situation on the pork market was presented and an attempt was made to project the selected indicators for the market. Work is a review of Polish and English literature, with elements of deductive reasoning.

Adres do korespondencji:

dr Sebastian Stępień
 Uniwersytet Ekonomiczny w Poznaniu, Katedra Makroekonomii i Gospodarki Żywnościowej
 Al. Niepodległości 10, 61-875 Poznań
 tel. (61) 854 30 21, e-mail: sebastian.stepien@ue.poznan.pl